

Maa- ja metsätalousvaliokunta

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2019—2022 (VNS 1/2018 vp): Asia on saapunut maa- ja metsätalousvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 18.5.2018.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Jyri Inha, valtiovarainministeriö
- maatalousneuvos Esa Hiiva, maa- ja metsätalousministeriö
- metsäneuvos Marja Kokkonen, maa- ja metsätalousministeriö
- talousjohtaja Jukka Nummikoski, maa- ja metsätalousministeriö
- johtaja Taneli Kolström, Luonnonvarakeskus
- professori Jyrki Niemi, Luonnonvarakeskus
- talousjohtaja Heli Lehtonen, Metsähallitus
- henkilöstö- ja kehitysjohtaja Tapio Pouta, Metsähallitus
- tutkimuspäällikkö Juha Lappalainen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- asiantuntija Satu-Marja Tenhiälä, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- kotimaan metsäasioiden päällikkö Jouni Väkevä, Metsäteollisuus ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Suomen metsäkeskus
- Koneyrittäjien liitto ry
- Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC ry

Valiokunnan lausunto MmVL 7/2018 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleisperustelut

Maatalous

Valiokunta toteaa, että maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan budjettikehys alenee vuoteen 2022 mennessä noin 79 miljoonaa euroa vuoden 2018 talousarvion tasosta. Vuoden 2020 budjettikehys on lähes 233 miljoonaa euroa vuoden 2018 talousarviota alemmalla tasolla. *Nykyisen ohjelmakauden 2014—2020 lopulle, erityisesti vuodelle 2020, kohdistuukin hallinnonalalle ja samalla maataloudelle voimakkaita rahoituspaineita. Tämä johtaa leikkauksiin erityisesti Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan sisältyvien luonnonhaittakorvauksen sekä ympäristökorvauksen määrärahoihin, ellei kehyksen mukaisia varoja tältä osin koroteta.*

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että suunnitteluajaksolle 2019—2022 osuu myös EU:n tulevan ohjelmakauden maatalouspolitiikan valmistelu ja mahdollisesti myös toimeenpano. EU:n uuden rahoitus- ja ohjelmakauden on määrä alkaa vuonna 2021. Valtioneuvoston selonteossa vuosien 2021 ja 2022 määrärahatasojen on arvioitu noudattavan kuluvaan ohjelmakauden kahden ensimmäisen vuoden määrärahatasoa. Euroopan komission 2.5.2018 julkaisemassa esityksessä EU:n vuosien 2021—2027 rahoituksesta maatalouden EU-tukia ehdotetaan leikattavaksi vuosina 2021—2027 yhteensä 5 prosenttia rahoituskauten 2014—2020 verrattuna. Suoria tukia aiotaan leikata 3,9 prosenttia. Maaseudun kehittämistuet supistuisivat hieman enemmän. *Valiokunta pitääkin välttämättömänä, että kansallisesti varaudutaan EU-tukien mahdollisiin leikkauksiin ja niistä aiheutuviin vaikutuksiin mm. maatalouden rakennekehitykseen.*

Valiokunta toteaa, että EU-komission tiedonannossaan marraskuussa 2017 esittämä uusi maatalouspolitiikan toimintamalli puolestaan siirtää toteutuessaan vastuuta nykyistä enemmän jäsenvaltioille ja edellyttää jäsenvaltioiden laativan omat CAP-strategiasuunnitelmansa. Toisin sanoen EU määrittelee jatkossa vain maatalouspolitiikan perustavoitteet, ja jäsenvaltioille tulee nykyistä enemmän vastuuta siitä, miten sovitut tavoitteet saavutetaan. Näin ollen jäsenvaltioille tulee myös velvollisuus toimenpiteiden tuloksellisuutta koskevaan, uskottavaan seurantaan ja raportointiin. Tämän seurauksena kansallisen hallinnon ja viranomaisten työtaakka lisääntyy ja tutkimuksen merkitys korostuu. *Sen vuoksi on varauduttava siihen, että lisäresursseja tarvitaan uuden ohjelmakauden valmisteluun ja toimeenpanoon sekä tutkimukseen.*

Valiokunta toteaa, että maatalouden investointeja rahoitetaan talousarvioon varattujen määrärahojen lisäksi maatilatalouden kehittämisrahastosta (Makera). Hallitusohjelmaan sisältyvä Makeran pääomittaminen päättyy vuoteen 2018. Rahaston tase oli vuoden 2016 lopussa noin 331,5 miljoonaa euroa. Taseesta huomattava osa on jo sidottu myönnettyihin, mutta vielä nostamattomiin investointiavustuksiin. Makeran käytettävissä arvioitiin vuonna 2017 olleen varoja yhteensä noin 125 miljoonaa euroa. Käytettävissä olevien varojen määrän arvioidaan vähenevän siten, että vuonna 2020 varoja olisi käytettävissä enää noin 34 miljoonaa euroa. *Valiokunta kiinnittääkin huomiota siihen, että kehyksissä talousarvioon varatut sekä Makerassa olevat varat eivät riitä tavoitteiden mukaisten investointien rahoitukseen. Tarkoitukseen varattavien varojen määrää on korotettava.*

Valiokunnan lausunto MmVL 7/2018 vp

Valiokunta korostaa, että tähän asti maatalouden tuetut investoinnit ovat pitäneet yllä tuotannon tasoa sekä rakennekehitystä ja tilakoon kasvua erityisesti kotieläintaloudessa, jossa tilojen lukumäärä on vähentynyt jo pitkään noin 7 prosenttia vuodessa, mikä on johtanut tilamäärän puolittumiseen aina 10 vuoden välein. Arvioiden mukaan jopa kaksi kolmasosaa investoinneista olisi jäänyt tekemättä ilman rakennetukea. Maatalouden kilpailukyvyn, erityisesti tuottavuuden kasvu edellyttää jatkossakin työpanoksen voimakasta korvaamista pääomapanoksilla, ts. koneilla, rakennuksilla ja laitteilla. Jotta myönteinen rakennekehitys maataloudessa jatkuisi, tarvitaan maatalouden tukiin vakautta ja pitkäjänteisyyttä. *Valiokunta painottaakin sitä, että niin rakennetuet kuin tulotuet, erityisesti kansalliset tuotantosidonnaiset tuet, ovat välttämättömiä maatalouden kehittymiselle.*

Metsätalous

Valiokunta toteaa, että metsäsektorilla näyttää hiljattain tehtyjen ja meneillään olevien investointien myötä olevan edessä hyvä tulevaisuus. Biotalous ja puhtaat ratkaisut ovat hallitusohjelman keskeisiä painopisteitä. Kuluvana vuonna toteutetaan Kansallinen metsästrategia 2025:n päivitys, ja päivityksen toteuttaminen osuu keskeisesti kehyskaudelle. Huomattava osa metsätalouden kehittämisestä tapahtuu metsästrategian toimenpiteiden kautta. Lisäksi kestävä metsätalouden rahoituslain mukaisen tukijärjestelmän (KEMERA) meneillään oleva uudistus toteutetaan kehyskaudella. Valiokunta korostaa sitä, että metsäbiotalouden kestävä kasvun edellytys on metsäresurssien pitkän aikavälin kestävä tuottokyky, joka huomioi muun ohella metsäluonnon monimuotoisuuden, ja metsäresurssien taloudelliseen hyödyntämiseen perustuva kannattava yritystoiminta. *Myös alempiasteisen tiestön kunnosta huolehtimiseen, metsätiet mukaan lukien, on varattava riittävät resurssit siten kuin mm. Harvaan asutun maaseudun parlamentaarinen työryhmä on 4.4.2018 edellyttänyt. Muuten tiestöstä muodostuu biotalouden kasvua rajoittava tekijä, olipa kyse metsätaloudesta, metsäenergiasta tai muista metsien käyttömuodoista.*

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että metsäbiotalouden uusien investointien myötä puunkäytön ennakoidaan Suomessa kasvavan ja tämä edellyttää myös panostuksia metsien käytön kestävyuteen. Tarvitaan myös lisäresursseja tutkimuslaitoksille puuntuotannon ekologisten, taloudellisten ja sosiaalisten edellytysten vahvistamiseen sekä luonnonvarojen monimuotoista käyttöä edistävien pitkän aikavälin investointien ja teknologioiden kehittämiseen. Hallituksen kärkihankepanostukset päättyvät vuoteen 2018. Näillä on ollut merkittävä vaikutus koko metsäsektorin tutkimusrahoitukseen ja luonnollisesti myös Luonnonvarakeskuksen (Luke) tutkimusrahoitukseen. Hallinnonalalla on ollut Biotalous ja puhtaat ratkaisut -strategisen painopistealueen kärkihankkeet ja työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla Biotalous-kärkihanke. Valiokunta tulee jäljempänä kiinnittämään huomiota luonnonvaroja koskevan tutkimuksen vaikeaan rahoitustilanteeseen.

Valiokunta toteaa, että METSO-ohjelma on toimiva keino edistää metsäluonnon monimuotoisuutta. Tarkoitukseen osoitettava määräraha ei kuitenkaan riitä kaikkien 10-vuotisten ympäristötukisopimusten uusimiseen. Koska vuosina 2008—2011 momentin rahoitus oli noin 10 miljoonan euron tasolla, ongelma tulee nykyisellä rahoitustasolla kärjistymään lähivuosina. Määrärahojen niukkuuden takia kriteerejä on jo tiukennettu. METSO-ohjelman 82 000 hehtaarin tavoitteeseen pääseminen vuoteen 2025 mennessä edellyttää noin 9 miljoonan euron vuotuista määrärahatasoa vuodesta 2020 alkaen.

Valiokunnan lausunto MmVL 7/2018 vp

Osana hallituksen vuosien 2017—2019 toimintasuunnitelmaa ja vuosia 2018—2021 koskevaa julkisen talouden suunnitelmaa hallitus osoitti Matkailu 4.0 -hankkeen toimenpiteisiin lisäresursseja eri hallinnonaloille yhteensä 16 miljoonaa euroa vuosille 2018—2019. Kehyksissä vuodelle 2019 esitetään maa- ja metsätalousministeriön osalle 260 000 euroa käytettäväksi pääasiassa virkistys- ja retkeilyreittien kunnostamiseen. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että retkeily- ja virkistysalueisiin kohdistuva korjausvelka on maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla noin 6,7 miljoonaa euroa ja kasvaa vuosittain noin 4 prosentilla. Korjausvelan purkaminen edellyttää noin 900 000 euron vuosittaista määrärahaa.

Tutkimuksen rahoitus

Luken tutkimusrahoituksessa toteutettiin valtioneuvoston 5.9.2013 päättämän julkisen tutkimusrahoituksen rakennemuutosta koskevan suunnitelman toimeenpanon seurauksena 19 miljoonan euron pysyvä siirto uusiin rahoitusinstrumentteihin. Tämän lisäksi julkisen talouden tasapainottamiseksi tehtiin kuuden miljoonan euron pysyvä leikkaus, jolloin Luken perusrahoitus on leikkaantunut nopeassa tahdissa tasolta 95 miljoonaa euroa (2014) tasolle 70 miljoonaa euroa (2018) (-26 prosenttia). Valtaosa leikkauksesta on siirretty Suomen Akatemiassa toimivan Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoitukseen ja pienempi osa valtioneuvoston päätöksentekoa tukevaan selvitys- ja tutkimusrahoitukseen. Rahoitusrakenteen muutoksen tavoitteena oli, että tutkimuslaitosten perusrahoituksesta siirretty rahoitus palautuu osin tulona ao. rahoitusinstrumenttien hankerahoituksena. Kokemukset menestymisestä niissä osoittavat, että Luke on ainakin tähän mennessä rahoittanut uusia instrumentteja moninkertaisesti suhteessa Luken niistä saamaan rahoitukseen. Aktiivisuudesta huolimatta Luke on onnistunut saamaan uusista instrumenteista vuositasolla vain noin kaksi miljoonaa euroa tutkimusrahoitukseen. Uusien rahoitusinstrumenttien hakujen teemat eivät ole juurikaan tukeneet hallitusohjelman biotalouteen ja puhtaisiin ratkaisuihin liittyviä painopisteitä. *Viitaten myös edellä metsätalous-kohdassa esitettyyn valiokunta pitää välttämättömänä, että sen toimialan tutkimuksen voimavaroista huolehditaan.*

Petovahingot

Riistavahinkolain (105/2009) 9 §:n 2 momentin mukaan riistaeläinten (mm. suurpedot) aiheuttamien vahinkojen korvaaminen on mahdollista vain valtion talousarvion asettamissa rajoissa. *Valiokunta korostaa sitä, että korvausten keskeyttämättömän ja täysimääräisen maksamisen turvaamiseksi tulee tähän tarkoitukseen varata määräraha, jonka voidaan arvioida kattavan vahingot.* Suurpetovahinkojen vähentämiseksi tarvitaan toimivaa ja tuloksellista petoeläinkantojen sääntelyä, joka perustuu kannanhoitosuunnitelmaan. Valiokunta pitää myös tärkeänä, että vahinkoja ennalta ehkäiseviin toimiin osoitetaan riittävästi varoja ja että vahingonkärsijöille maksetaan korvaukset ripeästi.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Maa- ja metsätalousvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto MmVL 7/2018 vp

Helsingissä 16.5.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne Kalmari kesk
varapuheenjohtaja Kari Kulmala sin
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Pertti Hakanen kesk
jäsen Teuvo Hakkarainen ps
jäsen Hanna Halmeenpää vihr
jäsen Lasse Hautala kesk
jäsen Reijo Hongisto sin
jäsen Susanna Koski kok
jäsen Jari Myllykoski vas (osittain)
jäsen Mats Nylund r
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Tytti Tuppurainen sd
jäsen Harry Wallin sd
jäsen Eerikki Viljanen kesk
jäsen Peter Östman kd (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Carl Selenius